

DİN VE BİLİM

Kur'an, merkeze oturtulursa farklı inançlardan insanların akılcı birlik-teliğinin zemini oluşur. Bir de yaratılmış âyetleri daha iyi anlamanın ve bilimde hayallerin ötesinde ilerlemenin kapıları açılır.

DİN

Din kelimesi, borç anlamına gelen deyn kökündendir¹. Din, Allah'a olan borcu, deyn insanlara olan borcu ifa eder. Her borç, sorumluluk doğurur. Çoğu insan, Allah'a olan borcun istenmeyeceğini sanır ve dini görevlerine gereken dikkati göstermez.

Allah Teâlâ dini şöyle tanımlamıştır:

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Yüzünü dosdoğru bu dine, Allah'ın insanları yarattığı fıtrata çevir. Allah'ın yarattığının yerini tutacak bir şey yoktur. Doğru din budur ama çoğu insan bunu bilmez. (Rum 30/30)

Fıtrat, varlıkların yapısını oluşturan yaratılış, gelişim ve değişim ilke ve kanunlarını ifade eder. Allah'ın dini, doğal yapıya uygun yaşama sorumluluğudur. Bunu yapan kendini korumuş olacağı için Kur'an'da ona müttaki denir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

İçinde şüpheye yer olmayan Kitap² işte budur³. Müt-takiler için rehberdir. (Bakara 2/2)

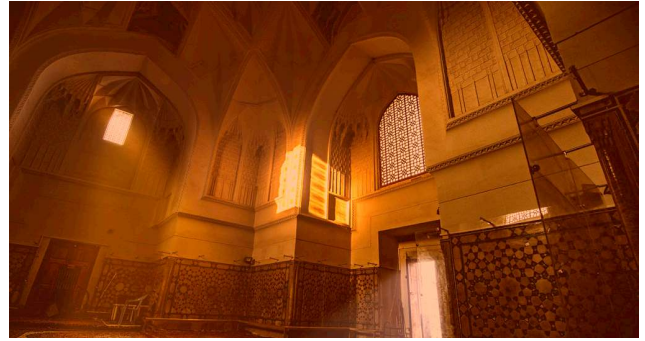
Fıtrat kanunları tabiat kanunlarıdır. Bu kanunların çoğuna, zorunlu olarak boyun eğilir. Din, bunların gönüllü olarak boyun eğilmesi gereken kısmıdır. Allah Teâlâ, insanları imtihan için yarattığından din konusunda

serbest bırakmıştır. Doğruları tercih edenler imtihanı kazanır ve mutlu olurlar. Menfaatlerini tercih edenler de kaybederler. İlgili âyetlerin bir kısmı şöyledir:

الرَّ كِتَابَ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ . اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَعَدُ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ . الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِزًّا أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ .

ELİF! LAM! RA! Bu, insanları, Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, daima üstün olanın ve her şeyi güzel yapanın yoluna çıkarman için indirilmiş bir kitaptır.

Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsinin sahibi olan Allah'ın yoluna... (Kitab'ı) görmezlikte direnenlerin suçlarıyla orantılı⁴ olarak göreceikleri bir cezadan dolayı çekecekleri var. Onlar, dünya hayatını Âhiretten çok seven ve bir çarpıtma yaparak Allah'ın yolundan uzaklaşma / uzaklaştırma peşinde olanlardır. Onlar derin bir sapkınlık içindedirler. (İbrahim 14/1-3)

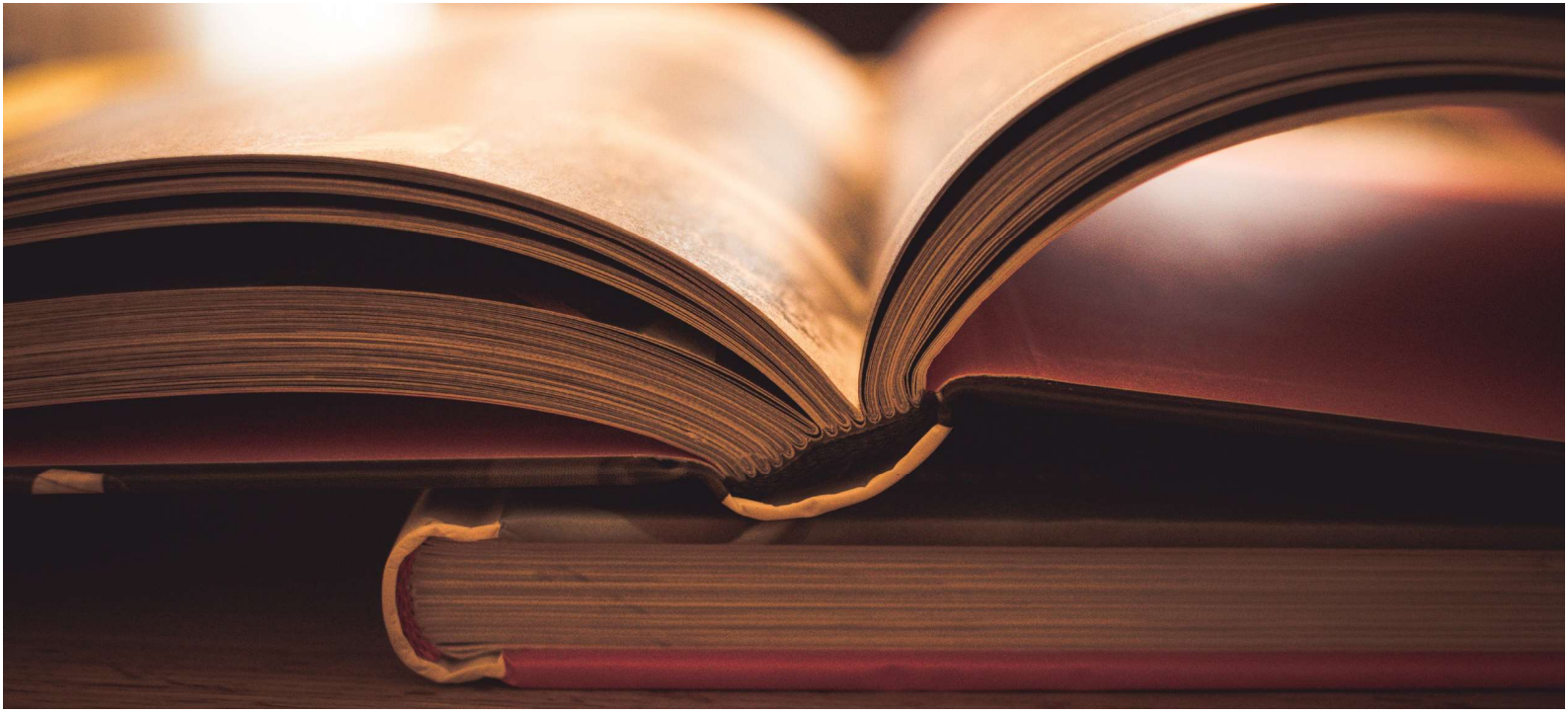

1 İbn Manzur, Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem (630-711), Lisanu'l-Arab, Beyrut trs. din mad.

2 Âdem aleyhisselamdan beri her nebîye verilen Kitap budur (Bakara 2/136-137, Âl-i İmrân 3/84-85, En'âm 6/83-90)

3 Bu konuda şüphesi olanlar Bakara 2/23'te isteneni yapınlar.

4 Âyetteki = شديد şedid, sıkıca bağlı demektir. Allah'ın ödülü veya cezası, kulun fiili ile tam orantılıdır: Kim bir iyilikle gelirse ona, on katı verilir. Kim de kötülükle gelirse sadece bir katı ile cezalandırılır. Kimseye haksızlık yapılmaz. (En'âm 6/160)

Dünya hayatı diye tercüme ettiğimiz “el-hayat’ud-dün-ya = الْحَيَاةُ الدُّنْيَا”nın tam anlamı, “yaşanan ân”dır. Ahiret “el-âhire الْآخِرَةُ =” ise “sonrası” demektir. Yaşadığı ânı, sonrasına tercih edenler, akıllarını kullanmaz ve yoldan çıkarlar. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَجْعَلُ الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ.

Allah’ın onayı olmadan kimse inanmış sayılmaz. Allah, aklını kullanmayanlarda ızdıraplar⁵ oluşturur. (Yûnus 10/100)

Yukarıdaki âyette “çarpıtma” diye anlam verdiğimiz kelime ivec = عوج’dır. Eğilip bükülme anlamına gelir. Araplar, dikili bir sıırıktaki gibi kolayca görülecek eğriliğe avec = عوج, düz bir alanda, düşünerek ve uzak görüşlülükle anlaşılabilir eğriliğe de ivec derler⁶. Yoldan çıkanlar, akıllarını kullanıyor gibi davranarak doğruları çarpıtırlar. Allah’ın onayı olmadan imtihan kazanılmaz. Dolayısıyla bu tür çarpıtmalarla insanlar kandırılabilir ama Allah kandırılmaz.

İmtihani kazanan rahatlar. Kaybeden de sıkıntıya girer. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا. فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا. قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا. وَقَدْ خَابَ مَنْ

دَسَّاهَا

5 Âyetleri görmezlikten gelenlerin (kâfirlerin) kalplerine korku salacağız. Çünkü onlar, Allah’ın indirdiği bir delile dayanmadan O’na ortaklar uydurmuşlardır. Varıp kalacakları yer cehennemdir. Bu yanlış yapanların yerleşecekleri yer ne kötüdür! (Âl-İmrân 3/151)

6 er-Ragib el-İsfahânî (ö. 425 h.), Müfredât (Tahkik: Safvan Adnan Dâvûdî), Dimaşk ve Beyrut, 1412/1992 عوج md.

Nefsin (bedenin) ve onun dengesini kuran⁷ (Allah’ın) hakkı için, O, kişiye davranışlarındaki yanlışlığı da doğruluğu da ilham eder⁸. Kim kendini geliştirirse umduğuna kavuşur, kim de kendini pis işlere sokarsa kaybeder⁹. (Şems 91/7-10)

Günah karşısında insan önce irkilir sonra ya vazgeçer ya da günaha dalar. Merhameti sonsuz Rabbimiz günah işleyecek olana son bir uyarıda bulunarak “İsyana giriyorsun, dikkat et!” demiş olur. İsyandan sonra da bir iç sıkıntısı vererek kişiyi tevbeyle, hatasından dönmeye teşvik eder.

BİLİM

Bilim, fıtratı yani varlıklarda geçerli kanun ve kuralları öğrenerek ulaşılan doğru bilgidir. Bunu ilk öğrenen Âdem Aleyhisselam, öğreten de Allah’tır. İlgili âyetler şöyledir:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

Bir gün Rabbin meleklere: Yeryüzünde bir muhalif varlık¹⁰ yaratıyorum, dedi. (Bakara 2/30)

7 Onu diğer insanlarla aynı organlara sahip kılan.

8 İlham, Allah’ın, kulunun kalbine bir şey doğurmasıdır

9 Desâ = دسي, sözlükte gelişmenin zıddıdır. (Lisan’ul-Arab) Kimileri kendini geliştireceğine pis işlerin içine girer. Âyetler böylelerinin Semud halkı gibi kaybedeceklerini bildirmektedir.

10 “Muhalif varlık” anlamını verdiğimiz kelime halife = خَلِيفَة’dır. Bir şeyin başka şeyin arkasından gelip yerine geçmesi, öndekine muhalefet ve bozulma anlamlarına gelen half = خلف kökünden (Mekayis’il-luğa, Beyrut) ve feil = فَعَلَ kalıbındadır. Bu kalıp, hem bir işi yapan / ism-i fâilî hem de o işten etkileneni/ism-i mef’ulü ifade için kullanılır. İsm-i fâil olarak “muhalefet eden ve arkadan gelip başkasının yerine geçen” ism-i mef’ul olarak da “kendine muhalefet edilen ve kendi yerine bir başkası geçen” anlamındadır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: Tercihi Rabbin yapsaydı elbette insanları bir tek ümmet/hepsini müslüman yapardı. (Tercihi insanlara bıraktığı için) muhalif olmayı sürdüreceklerdir. Sadece (inanıp güvendikleri için) Rabbinin ikramda bulundukları (İslam’a) muhalif olmazlar. O, insanları bunun için yaratmıştır. Rabbinin şu sözü kesinleşti: “Cehennemi (Kitap-

Muhelif varlık sözüne şaşırان meleklar, şöyle tepki gösterdiler:

أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ

Orada tabii düzeni bozacak ve kan dökcek bir varlık mı yaratıyorsun? (Bakara 2/30)

Tepkilerinin aşırıya kaçtığını anlayanca da kendilerini toparlayıp şöyle dediler:

وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ

Sen yaptığını güzel yaparsın, o yüzden sana boyun eğiz. Senden dolayı (onu) temiz sayarız¹¹. (Bakara 2/30)

Melekler, muhalefetin düzeni bozduğunu ve kan dökülmesine yol açtığını biliyorlardı.

Mesela iki horoz bir yerde barınamazdı. Tavuklar da birbirine muhalif olsa bir yerde en fazla bir horoz ve bir tavuk olabilir. Muhalefet horozla tavuk arasında da olsa kümes diye bir şey olamazdı. İnsanlar, erkeği ve kadını ile birbirine muhalif olacağına göre yaşadıkları yer ne hale gelirdi!

Melekler, insanı tam tanımadan muhalif yapısına takılmışlardı. Allah Teâlâ şöyle dedi:

إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

Ben sizin bilmediklerinizi bilirim. (Bakara 2/30)

Gösterdikleri tepkiden de anlaşılacağı gibi muhalif yapı meleklerde de vardır. Bunu şu âyetlerden de öğreniyoruz:

لَن يَسْتَكْبِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَكْبِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا . فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكَفُوا فَسَيَكُونُوا فِي عَذَابٍ أَلِيمٍ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

larıma muhalefet eden) cinlerle ve insanlarla dolduracağım.” (Hûd 14/118-119)

11 Takdîs (تقدیس), arındırma demektir (Mekâyis'il-luğa). Burada kastedilen, meleklerin Âdem'i, Allah'a olan saygılarından dolayı düzen bozuculuktan ve kan dökücülüğünden uzak saydıklarıdır. "Nukaddisu lek = تقدس لك", "nukaddisu lek = تقدسه لك" takdirdindedir.

Mesih, Allah'a kulluktan geri durmuş değildir. Mu-karreb melekler de öyledir. Kim büyüklenerek O'na kulluktan geri durursa (bilmeli ki) Allah onları huzuruna toplayacaktır. İnanıp güvenen ve iyi işler yapanlara hem ücretlerini tıstamam verecek hem de ikramda bulunacaktır. Büyüklenerek kulluktan geri duranları da acıklı bir azaba çarptıracaktır. Allah ile aralarına girecek ne bir dostları ne de yardımcıları olacaktır. (Nisâ 4/172-173)

Allah, ilk insan olan Âdem'e bütün isimleri öğretti.

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

(Allah) Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları meleklerle gösterdi: (İddianızda) Haklıysanız şunların isimlerini bana bildirin, dedi. (Bakara 2/31)

“(İddianızda) Haklıysanız” sözü, muhalefet edenlere söylenir. Çünkü melekler, yeni yaratılan varlığı iyi tanıyormuş gibi davrandılar. Bu gibi konularda Allah'ın emri şöyledir:

Bilgi sahibi olmadığın bir konuda konuşma. Sende olan dinleme, görme (basiret) ve gönül özellikleri bundan sorumlu tutulmanı gerektirir. (İsrâ 17/36)

Melekler, ikinci kez kendilerini toparlayarak şöyle dediler:

قَالُوا حَافِظًا لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

Biz sana içten boyun eğiz, bizde senin öğrettiğin dışında bir bilgi olmaz. Her şeyi bilen ve kararları doğru olan Sensin. (Bakara 2/32)

قَالَ يٰٓأَدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ ۖ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

Allah, ‘Âdem! Meleklerle şunların isimlerini (neye yaradıklarını) söyle!’ dedi. Âdem onların isimlerini söyleyince, “Size dememiş miydim, ben göklerin ve yerin gaybını¹² bilirim. Neyi açığa vurduğunuzu, içinde neyi sakladığınızı da bilirim.” dedi. (Bakara 2/33)

12 O bilgi, melekler için gayb yani bilinemezdir. Âdem'e öğretildiğinden onun için gayb olmaktan çıkmıştır.

Arapçada isim, bir şeyi tanımlayan, neye yaradığını gösteren ve akılda tutmaya yarayan sözdür¹³. Âdem'e varlıkların isimlerinin öğretilmesi, onlardaki bilginin yani kanun ve kuralların öğretilmesidir. Bunu âyetteki anlatım tarzından net olarak öğrenebiliyoruz. Çünkü "bütün isimleri = الْأَسْمَاءُ كُلُّهَا" ifadesinde yer alan zamir, akılsız varlıklar için kullanılan "hâ=ها" iken "onları gösterdi = عَرَضَهُمْ" ifadesinde, akıllı varlıklar için olan hum=هُم'a dönüşmüştür. Arapçada akıl, akıllı kullanarak yararlanılan bilgi anlamına da gelir.¹⁴ Daha sonra görüleceği gibi Kur'an bu bilgiye zikir adını verir.

Allah'ın indirdiği âyetler de akıllı kullanarak yararlanılabilen bilgileri içerdiğinden Kur'an'da hem âyetlere hem de âyetleri bir arada bulunduran ilâhî kitaplara, akıllı varlıklar için olan "hum=هم" veya hunne = هن ile gönderme yapılır. İlgili âyetler şunlardır:

مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ

Âyetlerinin bir kısmı muhkemdir. Onlar kitabın ana âyetleridir. (Âl-i İmrân 3/7)

Burada "onlar" diye anlam verdiğimiz kelime akıllı varlıklar için kullanılan hunne = هُن'dir. Çünkü o âyetler de Allah'ın Âdem'e öğrettiği bilgiler gibi doğru bilgileri yani zikri içerir.

Bunların dışında, iki âyette daha Allah'ın indirdiği kitaplarla ilgili şu ortak ifade geçer:

لَا تَفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ

Onlardan/ مِنْهُمْ = o kitaplardan birini diğerinden ayırmayız. (Bakara 2/136, Âl-i İmrân 3/84)

"Onlar" diye anlam verdiğimiz kelime akıllı varlıklar için kullanılan hum = هُمْdur. Ayetlerden ilki ve onunla bağlantılı olan âyet şöyledir:

قُلْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ. وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

13 Bkz. Müfredât, سما md.

14 Müfredât عقل md.

De ki 'Biz Allah'a inandık ve güvendik. Bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve to-runlarına indirilene, Musa'ya ve İsa'ya verilene; ne-bîlere Rableri (Sahipleri) tarafından ne verilmişse hepsine inandık. (O kitaplardan) Hiçbirini diğerinden ayırmayız. Biz Allah'a teslim olmuş kimseleriz.'

Kim İslam'dan (bu kitaplardaki ortak dinden) başka bir din arayışına girerse asla kabul edilmez. O, ahirette, kaybedenlerden olur. (Âl-i İmrân 3/84-85)

Bu âyetler, Allah'ın yarattığı varlıklarda olan bilgiler ile indirdiği kitaplara koyduğu bilgilerin, insan akıllı ile uyuştuğunu gösterir. Kur'an'da bunu ifade eden kelime zikirdir.

BİLİM VE ZİKİR

Sözlükte bir şeyi bağlantıları ile birlikte düşünerek öğrenmeye marifet, o marifeti koruyup kullanıma hazır tutmaya veya dil ile söylemeye de zikir denir¹⁵. Allah'ın indirdiği kitaplar, akılda tutulması gereken doğru bilgileri içerdiği için onların ortak adı zikirdir. Allah Teâlâ şöyle buyurur:

أَمْ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرٌ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرٌ مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ

Yoksa Allah ile aralarına koydukları ilahlara mı tuttundular? De ki "Delilinizi getirin. Benimle birlikte olanların zikri budur (Kur'an'dır). O, benden önce-kilerin de zikridir." (Enbiyâ 21/24)

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

O Zikri Biz indirdik Biz! Onu özenle koruyacak olan elbette Biziz! (Hicr 15/9)

Zikrin bir kaynağı da varlıklar âlemidir. Çünkü onları tanımadan ve onlardan elde edilen bilgileri akılda tutmadan onlardan yararlanılamaz. Bununla ilgili ayetlerden biri şöyledir:

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا. لِنُخْطِيَ بِهِ بَلَدَهُ مَيْتًا وَنُنْشِئَهِ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا. وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيهِمْ لِيَذَكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا.

15 Müfredât, عرف ve ذكر maddeleri.

Rüzgârları, ikramının önünde müjdeciler olarak gönderen Allah'tır. Gökten dıpduru su indirir ki, onunla ölü bir beldeyi canlandırsın. Yarattıklarını; büyük ve küçükbaş hayvanları ve çok sayıda insanı suya kavuştursun. O suyu, aralarında halden hale çevirir ki **tezekkür** etsinler. Ama insanların çoğu, nankörlük dışında her şeye direnç gösterir. (Furkân 25/48- 50)

Âyetteki "tezekkür" tefa'ul (تَعْلُل) bâbindandır. Bu bâb¹⁶ fiile, tekellüf yani hedefe adım adım ulaşma anlamı yükler. Bu sebeple **tezekkür**'ün anlamlarından biri, zikre adım adım ulaşmaktır. Çünkü varlıklardaki bilgilere ulaşmak için uzun süreli gözleme ihtiyaç vardır.

Hem Allah'ın yarattığı varlıklardan elde edilen hem indirdiği kitaplarda bulunan zikir, kişinin zihnini meşgul eden soruları cevaplayıp onu rahatlatdığı için Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

Bilin ki kalpler ancak Allah'ın zikri ile yatıştır. (Ra'd 13/28)

Bu yüzden başta insan olmak üzere bütün varlıklar birer âyet, Allah'ın kitaplarının O'na ait olduğunun belgesidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

سُورِهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

Onlara, çevrelerinde ve kendi vücutlarında olan âyetlerimizi göstereceğiz, sonunda onun (Kur'ân'ın) tümüyle doğru olduğu, onlar açısından iyice ortaya çıkacaktır. Rabbinin (Sahibinin) her şeye şahit olması yetmez mi? (Fussilet 41/53)

Her insan, diğer insanlardaki bilgi ve beceriye muhtaçtır. Bu yüzden hiçbir insan tek başına yaşayamaz. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ . خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

Rabbinin adıyla (varlıkları) oku, yaratan O'dur! O, insanları birbirine bağımlı olarak yaratmıştır. (Alak 96/1-2)

"Birbirine bağımlı" anlamı verdiğimiz **علق**/alak'ın kök anlamı, bir şeyin üstteki ile ilişkilendirilmesidir. Kelime, rahim cidarına yapışan döllenmiş yumurta, arzu, düşmanlık, ilgi ve alaka gibi birçok anlama gelir¹⁷. Bu âyetle kelimeye genellikle rahim cidarına yapışan yumurta anlamı verilir. Her canlı öyle bir yumurtadan yaratıldığı için insanı farklı kılan o yumurta değil, birbirine bağımlı olmasıdır. Allah Teâlâ, her insana farklı yetenekler vererek her birini diğerine muhtaç hale getirmiş ve bu bağımlılığı hayatın olmazsa olmaz şartı yapmıştır. Bir âyet şöyledir:

أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَةُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ

Rabbinin (Sahibinin) ikramını onlar mı paylaştıracak? Oysa dünya hayatında yaşamalarına sebep olan şeyleri (farklı malları, farklı bölgelere) biz paylaştırdık. (İnsanlardan) Birini diğerinden birkaç derece üste çıkardık ki biri diğerinin işinden yararlansın. Ama Rabbinin ikramı, onların birikimlerinden iyidir (Allah vermezse bir şey elde edemezler). (Zuhrûf 43/32)

Sosyal hayatın sağlıklı yürümesi için herkes kendi kabiliyetini en iyi şekilde kullanmalıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

16 Arapçada fiil kalıplarına bâb adı verilir.

17 Mekâyis'ul-luğa, علی md.

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

Allah'ın birinize diğerinden fazla olarak verdiği şeylere imrenmeyin. Erkeklerle, kendi kazandıklarından bir pay, kadınlara da kendi kazandıklarından bir pay vardır. Siz, Allah'ın ikramını isteyin. Her şeyi bilen Allah'tır.” (Nisâ 4/32)

ÂDEM'E ÖĞRETİLEN BİLİM

Âdem'e, bütün varlıklarla ilgili bilgiler öğretildi. Buna, gök cisimlerindeki bilgilerin de dâhil olduğunu, şu âyetten öğreniyoruz:

Allah, 'Âdem! Meleklerle şunların isimlerini (neye yaradıklarını) söyle!' dedi. Âdem onların isimlerini söyleyince, "Size dememiş miydim, ben göklerin ve yerin gaybını bilirim. Neyi açığa vurduğunuzu, içinde de neyi sakladığınızı da bilirim.' dedi. (Bakara 2/33)

"Yerin gaybı" yerdeki varlıkların bilgisi, "göklerin gaybı" da göklerdeki varlıkların bilgisidir. Yerin tekil, göklerin çoğul olması da üzerinde durulması gereken hususlardandır. Nuh Aleyhisselamın halkına söylediği şu sözler, Âdem'in ve evladının, göklerle ilgili ayrıntılı bilgilere sahip olduklarını göstermektedir:

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا. وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا.

Yedi kat göğü (Allah'ın) tabaka tabaka nasıl yarattığını görmediniz mi? Onların içinde Ay'ı ışık yansıtıcısı, Güneş'i de ışık kaynağı yapmıştır. (Nûh 71/15-16)

Bu ifade Kur'an'da yalnızca Nuh (as) kavmi için kullanılır. Günümüzde sadece yıldızların bulunduğu birinci kat gök hakkında bazı bilgiler vardır. Onların birçoğu da henüz teori halindedir. Buradan, Nuh Tufanı ile birlikte birçok bilginin kaybolduğu sonucuna ulaşılabilir.

ÂDEM'E YAZININ ÖĞRETİLMESİ

Allah, Âdem'e öğrettiği bilgileri, yazıyla öğretmiştir. Bunu şu âyetlerden öğreniyoruz:

أَفَرَأَى وَرَبِّكَ الْأَكْزَمَ . الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ . عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

Oku! Rabbin en iyi ikramın sahibidir. O, kalemle öğretmiştir; o insana (Âdem'e), bilmediği şeyleri öğretmiştir. (Alak 96/3-5)

Zaten Allah Teâlâ Âdem'i seçmiş, nebî yapmış ve kitap indirmiştir. Yazıyı bilmeyen bir topluma kitap indirilmesinin bir anlamı olmaz. Allah, En'âm 83 ve devamında, Nuh'tan İsa'ya kadar 18 nebînin adını saymış, onların babalarından, soylarından ve kardeşlerinden birçok kişiyi seçtiğini ve onlara doğru yolu gösterdiğini ifade ettikten sonra şöyle demiştir:

أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ

Onlar, kendilerine kitap, hikmet ve nebîlik verdiği-miz kimselerdir. (En'âm 6/89)

Demek ki, Âdem Aleyhisselamdan son nebîye kadar hepsine Kitap ve Hikmet verilmiştir.

Zaten Allah Teâlâ Âdem, Havva ve İblis'i, bulundukları bahçeden çıkarırken şöyle demişti:

قُلْنَا أَهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ . وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

Oradan hep birlikte inin!¹⁸ Tarafımdan size bir rehber gelirse, rehberime uymuş olanlarda ne bir korku olur ne de üzüntü çekerler. Yalan söyleyerek¹⁹ âyetlerimizi görmezlikte direnenler ise cehennem ahalisidir. Onlar orada ölümsüz olarak kalacaklardır. (Bakara 2/38-39)

Benzer ifadeler, Tâhâ suresinin 123 ve 124. âyetlerinde de vardır. Allah Âdem'i, ailesi içinden seçip Nebî yapınca (Âl-i İmrân 3/33 – Tâhâ 20/122) kendine bir rehber vermiştir.

Rehber anlamı verdiğimiz hudâ = هُدًى kelimesi, Bakara ikinci âyette Allah'ın kitabının özelliği sayıldığından yukarıdaki âyetlerde ifade edilen hudâ da Âdem'e vee rilen kitaptır.

SONUÇ

Allah dinini, fıtrat diye tanımlamıştır. Fıtrat, varlıklarda geçerli kanun ve kurallardır. Din, Allah'ın kitabından öğrenilirse insanların hurafelerle sömürülmesinin önüne geçilir.

İlk nebî olan Âdem Aleyhisselamdan son nebî Muhammed Aleyhisselama kadar bütün nebîlere kitap ve hikmet verilmiştir. Bunu anlatan âyetlerden biri şöyledir:

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْنَاكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَضْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَضْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ . فَمَنْ تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

Allah nebîlerden kesin söz aldığında şöyle demiştir: “Size Kitap ve Hikmet veririm de daha sonra elinizde

olanı tasdik eden bir elçi/bir kitap²⁰ gelirse kesinlikle ona inanacaksınız ve destek olacaksınız. Bunu kabul

18 İnin "İhbitû = اهبطوا" emri çoğuldur. Arapçada çoğul, en az üçü gösterdiğinden inenler; Âdem, Havva ve İblis'tir. İblis, bundan önce meleklik görevinden kovulmuştu. (A'râf 7/13)

19 Kezzebe = كَذَّبَ fiili "yalanlama" veya "çokça yalan söyleme" anlamına gelen tekzib = تكذيب kökündendir. Kelimenin geçtiği âyetlere, yerine göre "yalanlama" veya "yalan yanlış şeyler söyleme" anlamı verilmiştir.

20 Resul (رسول) "gönderilen" anlamındadır. Gönderilen bir bilgiye resul dendiği gibi o bilgiyi iletme için gönderilen kişiye de resul denir. (Müfredat) Bilgi daha önemli olduğundan Allah Teâlâ şöyle demiştir: **Muhammed sadece elçidir. Ondan önce de elçiler geldi. O ölse veya öldürülse, gerisin geri mi döneceksiniz?** (Âl-i İmrân 3/144) Resul kelimesi-ne, yerine göre Allah'ın elçisi veya gönderdiği kitap anlamını vermek gerekir.

.olun, sizinle beraber ben de şahidim.” demiştir

Bundan sonra sözünden dönen olursa onlar yoldan çıkmışlardır. (Âl-i İmrân 3/81-82)

Her nebîye verilen hikmet, ilahî kitapların bir çeşit kul-
lanma kılavuzudur. Kur'an'ın da üzerinde ısrarla dur-
duğu hikmet tamamen unutturularak o kitaplardan
çözüm üretilmesi engellenmiş din ile fitratın ve din ile
bilimin ilişkisi bozulmuştur.

Kur'an insanlara tam bir inanç ve inandığı gibi yaşa-
ma hürriyeti verir. Müslümanlar sadece kendileri-
ne savaş açanlarla savaşabilirler. Allah Teâlâ şöyle
buyurmuştur:

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقْتُلُونَكُم وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

**Size savaş açanlarla Allah yolunda savaşın ve hak-
sız saldırı yapmayın. Allah, haksız saldırı yapanları
sevmez. (Bakara 2/190)**

فَمَنْ أَغْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا غَتَدَىٰ عَلَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

**Size kim saldırırsa, o saldırıya denk bir saldırı yapın.
Allah'tan çekinip korunun. Bilin ki Allah, kendisin-
den çekinip korunanlarla beraberdir. (Bakara 2/194)**

Kur'an, merkeze oturtulursa farklı inançlardan insan-
ların akılcı birlikteliğinin zemini oluşur. Bir de yaratıl-
mış âyetleri daha iyi anlamının ve bilimde hayallerin
ötesinde ilerlemenin kapıları açılır.

Böyle bir çalışmanın en büyük düşmanı, dini ve bilimi
kendi menfaatlerine alet eden kişilerdir. Bu konuda
asla akıldan çıkarılmayacak ayet şudur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ
وَيُضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْتَنُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

**Ey inanıp güvenenler! Bilginlerin ve din adamları-
nın birçoğu insanların mallarını haksız yolla yer ve
onları Allah'ın yolundan çevirirler. Altını ve gümüşü
biriktirip de Allah yolunda harcamayanlara acıklı bir
azabı müjdele! (Tevbe 9/34)**

**ettiniz mi? Bu ağır yükü (İsr²¹) yüklendiniz mi?”. On-
lar: “Kabul ettik!” demişlerdir. Allah: “Siz buna şahit**

21 İsr, yeni nebîye inanma görevidir. nebîmizle birlikte ısr yükü kalkmıştır. Bir âyet şöyledir: Yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları bu elçiye, bu ümmi nebîye uyan-
lar... O, onlara iyiliği emreder, kötülüğü yasaklar. Temiz ve lezzetli şeyleri helal, pis
şeyleri haram kılar. İsr'larını ve üzerlerindeki bağları kaldırıp atar. Ona inanan, onu
destekleyen, ona yardım eden ve onunla birlikte indirilen nûra uyanlar umduklarına
kavuşurlar. (A'râf 7/157)